

© 2000, Uitgeverij Kok – Kampen
Postbus 5018, 8260 GA Kampen
Omslag Dik Hendriks
ISBN 90 435 0233 2
NUGI 631

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Inhoud

DE DOOD IN HET GEDING Euthanasiewetgeving en de kerken – Ter inleiding <i>Jan Jans, Frits de Lange</i>	7
REACTIE VAN DE NEDERLANDSE R.-K. BISSCHOPPENCONFERENTIE (oktober 1999)	10
VERKLARING SAMEN OP WEG-KERKEN (november 1999)	17
REDUCEREN OF UITLEGGEN? Een gesprek tussen een gelovige ambtenaar en een kritische theoloog over de euthanasieverklaring van de SoW-kerken <i>Theo Boer</i>	23
EUTHANASIEWET EN DE ZEDELIIKHEID VAN DE WETGEVER <i>Frans Vosman</i>	32
VERSCHUIVINGEN IN HET KERKELIJK SPREKEN – VERSCHUIVINGEN IN HET EUTHANASIEDEBAT <i>Frits de Lange</i>	46
ARGUMENTATIE VAN DE NEDERLANDSE R.-K. BISSCHOPPEN IN HUN STANDPUNTEN OMTRENT EUTHANASIEWETGEVING Analyse en commentaar <i>Jan Jans</i>	58
DE DOKTER EN DE PARADOX <i>Gerrit de Kruijf</i>	70
ETHISCHE BASISBEGRIPPEN IN HET DEFENSIEF Hoe te spreken over ‘euthanasie’? <i>Jean-Pierre Wils</i>	78

SUGGESTIE OF ARGUMENTATIE? <i>Lieke Werkman</i>	91
RETORICA VAN DE GOEDE DOOD <i>Annelies van Heijst</i>	99
BIJLAGE: HET WETSVOORSTEL EN DE MEMORIE VAN TOELICHTING (UITTREKSELS)	111
PERSONALIA	120

De dood in het geding

Euthanasiewetgeving en de kerken

Ter inleiding

In augustus 1999 presenteerde het kabinet Paars II het wetsvoorstel 'toetsing van levensbëeindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding' aan de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel strekt ertoe te regelen, 'dat de arts die op zorgvuldige wijze euthanasie toepast of hulp bij zelfdoding verleent en dit vervolgens meldt aan de gemeentelijke lijkschouwer, voortaan straffeloos zal zijn'.

In de bijgevoegde Memorie van Toelichting geven de verantwoordelijke ministers aan dat zij de voorgestelde wet beschouwen als het 'sluitstuk' van het euthanasiebeleid dat de afgelopen jaren in Nederland is gevoerd. De gedachte dat het nu voorgelegde voorstel in feite slechts de bestaande maatschappelijke consensus en gegroeide rechtspraak omtrent euthanasie en hulp bij zelfdoding wettelijk vastlegt, bleef en blijft echter niet onweersproken. Onder meer vanuit de kerken. Zowel de R.- K. Bisschoppenconferentie als de Samen op Weg-kerken (de Nederlands Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden) reageerden met een verklaring waarin zij ernstig bezwaar aantekenden tegen het wetsvoorstel en het van kritische kanttekeningen voorzagen. Het wetsvoorstel leidt naar hun inschatting tot een 'legalisering' van euthanasie en hulp bij zelfdoding, die vanuit het oogpunt van de beschermwaardigheid van het menselijk leven moet worden afgewezen. De bisschoppen spraken daarom hun 'onaanvaardbaar' over het wetsvoorstel uit (oktober 1999), terwijl de SoW-kerken pleitten voor 'een pas op de plaats' (november 1999).

Luiden de kerken terecht de noodklok? Hebben de bisschoppen gelijk als ze constateren dat er in het wetsvoorstel geen sprake is van een sluitstuk, maar eerder van een breuk met de voorgaande euthanasie-discussie en -praktijk? Signaleren de SoW-kerken terecht een sluipende verandering in het denken over de waarde van het leven, een tendens die de wetgever te gemakkelijk lijkt te volgen?

Deze bundel, geschreven door leden van de Werkgroep Theologische Ethiek, verbonden met de Nederlandse Onderzoekschool Ethiek, analyseert de beide kerkelijke documenten in hun relatie tot het wetsvoorstel. Zijn deze kerkelijke bijdragen aan de discussie over de euthanasie en hulp bij zelfdoding adequaat? Of blijven ze achter bij wat men van de kerken zou mogen en moeten verwachten? De auteurs vragen naar de plausibiliteit van de morele en theologische argumentatie in de beide kerkelijke verklaringen, de daarin geboden interpretatie van het wetsvoorstel, hun verhouding tot eerdere kerkelijke uitspraken, en plaatsen beide documenten binnen het algemene wijsgerige en culturele debat over euthanasie en hulp bij zelfdoding.

De tekst van de meest relevante gedeelten uit het wetsvoorstel en uit de Memorie van Toelichting is als bijlage toegevoegd. Het boek opent met de beide kerkelijke verklaringen, voorafgegaan door het persbericht waarmee ze werden gepresenteerd.

Met behulp van een, op het eerste zicht, speelse dialoog tussen een gelovige ambtenaar en een theoloog verkent *Theo Boer* de spanningen tussen wetgeving en kerkelijk spreken. *Frans Vosman* gaat vervolgens in op het wetsvoorstel zelf en vraagt naar de zedelijke rol van de wetgever. *Frits de Lange* analyseert de SoW-verklaring tegen de achtergrond van eerdere kerkelijke euthanasiedocumenten, *Jan Jans* doet hetzelfde voor de bisschoppelijke reactie. *Gerrit de Kruijff* gaat in op de morele en theologische argumentatie van het SoW-verklaring en vraagt zich af of de exclusieve nadruk op beschermwaardigheid voldoende recht doet aan het motief van de zelfbeschikking. Voor dat laatste neemt *Jean-Pierre Wils* het in zijn bijdrage nadrukkelijk op: hij voert een principieel pleidooi voor het leid-begrip 'autonomie', dat volgens hem de kern van het spreken over euthanasie moet uitmaken. *Lieke Werkman* peilt de kracht van de argumentatie in de SoW-verklaring en vraagt zich af of er niet meer gesuggereerd dan beargumenteerd wordt. *Annelies van Heijst* tenslotte kritiseert de bisschoppen in hun fixatie op wetgeving, die geen oog heeft voor de morele wenselijkheid van de vraag naar de dood, maar ondersteunt hun inschatting dat er sprake is van een 'hellend vlak' in de euthanasiediscussie: er ontstaat een retorica van de goede dood.

Het gaat de auteurs in eerste instantie niet om het innemen van een normatief standpunt voor of tegen de kerkelijke verklaringen. Ze den-

ken – zo blijkt wel uit hun bijdragen – zeer uiteenlopend over de positie die de kerken hebben ingenomen. Het is hen allereerst begonnen om een kritische reflectie op de rol van de kerken in, en de plausibiliteit van hun bijdrage aan het publieke morele debat. Ze hopen daarmee een bijdrage te leveren aan het zorgvuldig spreken en handelen met betrekking tot 'de dood in het geding'.

Jan Jans
Frits de Lange